

Έμφυλοι ρόλοι στο πλαίσιο της οικογένειας: Μεταβολές και σύγχρονες τάσεις

Προσεγγίσεις για την κατανομή των
οικιακών εργασιών στην ιδιωτική ζωή

ΔΙΑΛΕΞΗ 8

Λάουρα Αλιπράντη

Η οικογένεια είναι ο πιο σημαντικός φορέας κοινωνικών αξιών

- Η οικογένεια είναι ο πρώτος και ο πιο σημαντικός φορέας κοινωνικών αξιών, το μέρος όπου τα παιδιά διδάσκονται να συμπεριφέρονται κατά έναν συγκεκριμένο τρόπο.
- Η οικογένεια είναι μια μικρογραφία της κοινωνίας και το μέρος όπου τα μέλη καλύπτουν τις ανάγκες τους για τροφή, στέγη, ένδυση, προστασία, αγάπη, και φροντίδα.
- Η οικογένεια είναι ο πιο κατάλληλος θεσμός για κοινωνικοποίηση των μελών της, εκεί όπου τα παιδιά μαθαίνουν συγκεκριμένους ρόλους.

Οι θεμελιωτές της Κοινωνιολογίας της Οικογένειας

- Οι θεμελιωτές της Κοινωνιολογίας της σύγχρονης οικογένειας στον 20^ο αιώνα είναι οι **PARSONS** και **BALES** έδωσαν έμφαση στην αλληλεξάρτηση τριών στοιχείων της οικογένειας: των λειτουργιών της, της δομής της και των κοινωνικών ρόλων των ανδρών και των γυναικών.
- Η αναγκαιότητα κατανομής των ρόλων προσδίδει στον άνδρα/**πατέρα** τον **εκτελεστικό ρόλο** το ρόλο του συνδέσμου με την κοινωνία και του «**κουβαλητή**» των απαραίτητων υλικών αγαθών (**breadwinner**).
- Η **γυναίκα/μητέρα** αναλαμβάνει τους **εκφραστικούς ρόλους**, τη φροντίδα των μελών της οικογένειας, βρίσκεται πιο κοντά στα παιδιά και έχει επιφορτιστεί τις οικιακές εργασίες.

- Μετά το 1960 η ταχύτερη οικονομική ανάπτυξη στις δυτικές χώρες συντελεί στη διεύρυνση των δυνατοτήτων συμμετοχής των γυναικών στην αγορά εργασίας.
- Η διπολική μορφή οικογένειας «**παρσονικού τύπου**», όπου οι ρόλοι των δυο συζύγων είναι διαφορετικοί και συμπληρωματικοί αποτελεί το πιο διαδεδομένο μοντέλο στις βιομηχανικά αναπτυγμένες κοινωνίες την περίοδο αυτή.
- Σταδιακά όμως αμφισβητείται και, όπως θα δούμε, εκ των πραγμάτων μεταβάλλεται.

Αύξηση της επαγγελματικής απασχόλησης των γυναικών

- Από τη δεκαετία του 70, η γυναικεία έξω-οικιακή επαγγελματική απασχόληση αντιμετωπίζεται από το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού θετικά και δε θεωρείται ασυμβίβαστη με τις οικογενειακές υποχρεώσεις.
- Η εξέλιξη αυτή οδηγεί σταδιακά στον επαναπροσδιορισμό των κοινωνικών ρόλων των συζύγων/συντροφών και οι οικογένειες «διπλής απασχόλησης» με «αδιαφοροποίητους συζυγικούς ρόλους», αυξάνονται συνεχώς, ενώ η συμμετοχή του συντρόφου/συζύγου στην οικιακή σφαίρα γίνεται ολοένα και πιο ουσιαστική.
- Οι γυναίκες εργάζονται ολοένα και περισσότερο για να ανταπεξέλθουν στο διπλό τους ρόλο και παραμένουν το κατεξοχήν συνεκτικό στοιχείο μιας λεπτής ισορροπίας στη σχέση οικογένειας-εργασίας

Η εργαζόμενη σύζυγος/σύντροφος και μητέρα αποτελεί πλέον το καινούριο μοντέλο !!!

- Η εργαζόμενη σύζυγος και μητέρα αποτελεί πλέον το καινούριο γυναικείο μοντέλο με κύρος, σε αντίθεση με τη θέση της γυναίκας-νοικοκυράς που θεωρείται υποδεέστερη.
- Ωστόσο, παρά τη συνεχώς αυξανόμενη συμμετοχή των γυναικών στην αμειβόμενη απασχόληση, η κατανομή των ρόλων μεταξύ των συντρόφων/συζύγων παραμένει σε μεγάλο βαθμό παραδοσιακή, με τους άνδρες να υστερούν στην ανάληψη του δικού τους μεριδίου ευθύνης στις οικογενειακές και οικιακές υποχρεώσεις.
- Ο διαφορετικός βαθμός συμμετοχής των δύο φύλων στις οικογενειακές ευθύνες έχει ως φυσικό επακόλουθο τόσο τη διαφορετική ένταση της συμμετοχής τους στην αγορά εργασίας, όσο και τη μεγαλύτερη συχνότητα, μεταξύ των γυναικών, των άτυπων ή ευκαιριακών μορφών απασχόλησης.

Παράγοντες που ευνόησαν την επικράτηση των οικογενειών «διπλής απασχόλησης»

- **Οι τεχνολογικές αλλαγές** που διευκολύνουν και απλοποιούν την πραγματοποίηση των οικιακών εργασιών. Ταυτόχρονα, με την επαναξιολόγηση και τη μηχανοποίηση της οικιακής εργασίας που επιχειρείται, διευκολύνεται η συμμετοχή των ανδρών στον τομέα αυτό.
- **Οι αυξανόμενες κοινωνικές παροχές από το κράτος.** Η μετατόπιση μέρους των οικογενειακών υποχρεώσεων σε άλλους θεσμούς και υπηρεσίες (σχολεία, παιδικούς σταθμούς), γονικές άδειες κλπ που διευκολύνουν πολύ σ'όλες τις αναπτυγμένες χώρες τις εργαζόμενες γυναίκες με οικογενειακές υποχρεώσεις στην άσκηση εξωοικιακής επαγγελματικής απασχόλησης, οι λεγόμενες πολιτικές συμφιλίωσης οικογενειακής/ιδιωτικής και επαγγελματικής ζωής.

Παράγοντες....

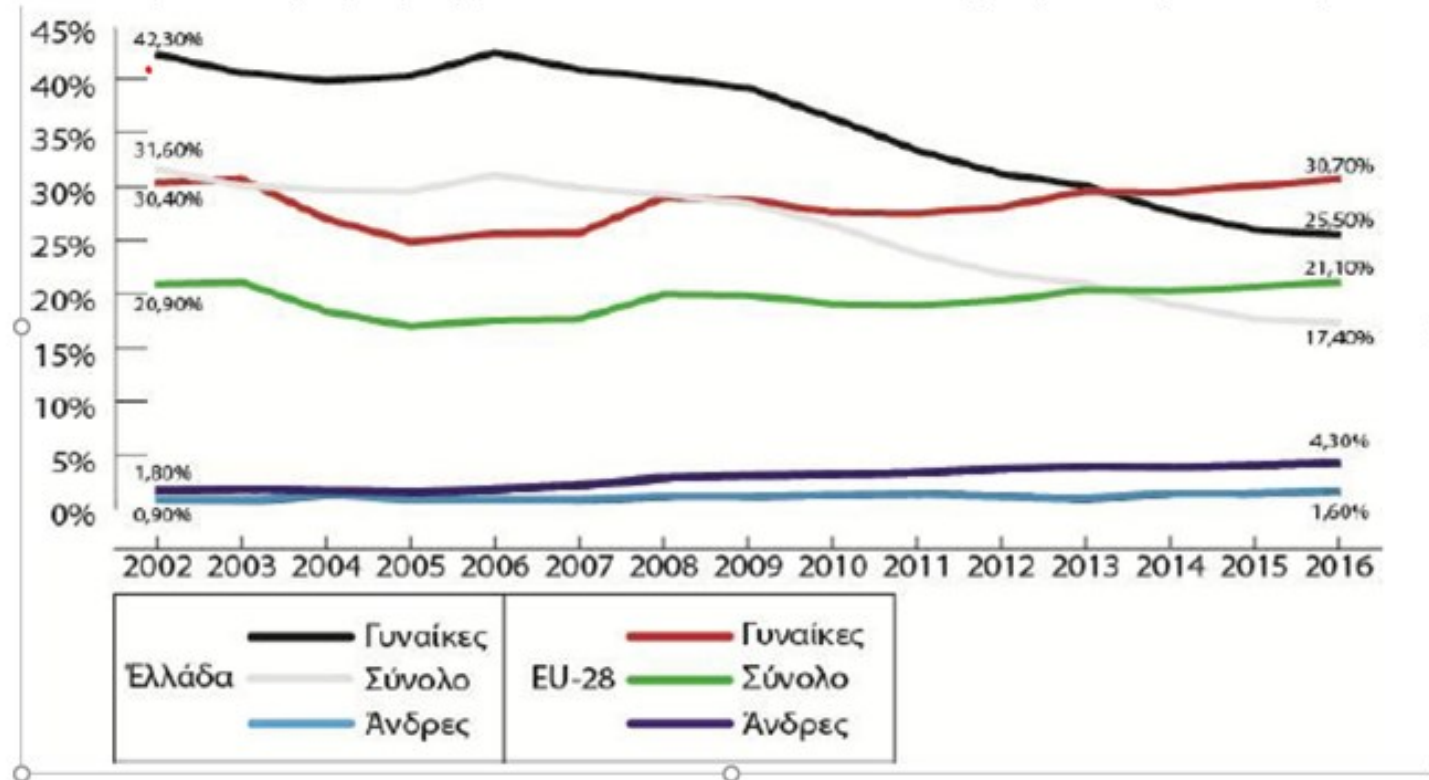
- **Οι αλλαγές στον κύκλο ζωής των γυναικών.** Όπως γνωρίζουμε, η εργασία των γυναικών ήταν άρρηκτα δεμένη με τον κύκλο ζωής και κανονιζόταν από τους ρυθμούς της οικογένειας. Η διάδοση τον ελέγχου των γεννήσεων, μεταμορφώνουν κυριολεκτικά τον κύκλο ζωής των γυναικών και οι γυναίκες μπορούν να επιλέξουν πόσα παιδιά θα αποκτήσουν, καθώς επίσης και τη χρονική περίοδο που θα τα γεννήσουν.
- **Η επιστροφή του συζύγου στο σπίτι.** Η αλλαγή αυτή συνδέεται την άνοδο του βιοτικού επιπέδου γενικότερα και την αλλαγή των τρόπων ζωής στις πόλεις. Οι δραστηριότητες αναψυχής και ελεύθερου χρόνου πραγματοποιούνται από κοινού και από τους δύο συζύγους/συντρόφους, ενώ η ανδρική παρουσία στο σπίτι γίνεται ολοένα και πιο ουσιαστική.
- **Η μεταβολή των αντιλήψεων** των ατόμων για τους ρόλους των δύο φύλων και η αποδοχή των νέων τρόπων ζωής στον ιδιωτικό βίο.

- Η συμμετοχή των γυναικών στην αμειβόμενη απασχόληση έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση των εντάσεων και του συνολικού φορτίου των υποχρεώσεων σε αυτές .
- Σε πολλές περιπτώσεις παρατηρείται το γεγονός, οι γυναίκες να εγκαταλείπουν την εργασία τους, μόλις αποκτήσουν το πρώτο τους παιδί, με σκοπό να αφοσιωθούν ολοκληρωτικά στο ρόλο της μητέρας και να επιστρέψουν ενδεχομένως, αν και όχι απαραίτητα, στην εργασία τους αργότερα.
- Παράλληλα υπάρχει ένα πολύ μεγάλο ποσοστό οικογενειών που καταφεύγουν στη λύση της «γιαγιάς» ή άλλων συγγενικών προσώπων για τη φύλαξη του/των παιδιού-ών μικρής ηλικίας προκειμένου να συνεχίσει η γυναίκα/μητέρα την επαγγελματική της απασχόληση ή ακόμη και στη λύση των οικιακών βοηθών με αμοιβή.

- Επιστημονικές μελέτες συγκλίνουν στη διαπίστωση ότι οι οικογενειακές υποχρεώσεις αποτελούν έναν από τους βασικότερους λόγους για τους οποίους οι γυναίκες είτε παραμένουν εκτός αγοράς εργασίας είτε εγκαταλείπουν την εργασία τους.
- Επίσης, το κατά πόσο μια γυναίκα θα συνεχίσει τη σταδιοδρομία της, εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό και από τη στάση του συζύγου.
- Εάν εκείνος υποστηρίξει τη σταδιοδρομία της συζύγου του και συμβάλλει στην προσαρμογή της οικογένειας σε μια διπλή σταδιοδρομία, τότε η απόφαση της γυναίκας να παραμείνει οικονομικά ενεργή θα είναι σαφώς πιο εύκολη.

Γράφημα 1. Ποσοστά γυναικών, ανδρών που δεν μπορούν να εργαστούν λόγω της φροντίδας παιδιών και ενήλικων (συμπεριλαμβάνεται και το σύνολο) (Ελλάδα, EU-28, 2002-2016)

Στερεότυπες αντιλήψεις για τους ρόλους των δύο φύλων

- Παρά την ένταξη της γυναίκας στην αγορά εργασίας φαίνεται ότι οι στερεότυπες αντιλήψεις για τους ρόλους των δύο φύλων συνεχίζουν να επικρατούν και στις μέρες μας.
- Αναλυτικότερα, τα στερεότυπα των δύο φύλων ορίζονται ως το σύνολο των προσχηματισμένων κοινωνικών αντιλήψεων αναφορικά με τους τρόπους συμπεριφοράς, τις ικανότητες, τους ρόλους και τα επαγγέλματα των ατόμων με βάση το φύλο τους.
- Οι άνδρες στην ελληνική κοινωνία θεωρούνται ότι είναι «κυρίαρχοι» σε όλες τις πλευρές της κοινωνικής, οικονομικής, πολιτικής και πολιτισμικής ζωής.
- Έχουν περισσότερα προνόμια, κύρος και εξουσία στα πλαίσια της απασχόλησης τους, συγκριτικά με τις γυναίκες.

- Ο καταμερισμός της εργασίας στο πλαίσιο της οικογένειας ανάμεσα στα δύο φύλα έχει σημαντικά βελτιωθεί προς πιο πιο ισότιμα σχήματα.
- Η ενασχόληση των ανδρών με τη φροντίδα των παιδιών – ο γονεϊκός τους ρόλος – μοιάζει να είναι περισσότερο κατακτημένος σε επίπεδο αντιλήψεων, ωστόσο παραμένει η απόστασή από την ισότιμη συμμετοχή τους στις καθημερινές οικογενειακές υποχρεώσεις.

Ο ρόλος του σύγχρονου πατέρα

- Στη σημερινή κοινωνία, ρόλος, που αναλαμβάνει ο άνδρας-πατέρας εξίσου με τη γυναίκα-μητέρα, συναντάται σε τρεις διαστάσεις:
- α) Ο **εκφραστικός ρόλος**, ο οποίος αφορά τη συναισθηματική στήριξη των παιδιών και της/του συζύγου, τη διατήρηση καλών σχέσεων με τους συγγενείς, την προστασία των μελών κ.α.
- β) Ο **οικονομικός ρόλος**, που αφορά την οικονομική συμβολή του.
- γ) Ο **ρόλος του φροντιστή**, δηλαδή η βοήθεια στις εργασίες εντός και εκτός σπιτιού, όπως η φροντίδα, το διάβασμα και η ψυχαγωγία των παιδιών.

Τρεις τύποι πατέρων

- Πιο συγκεκριμένα, αναφορικά με την εμπλοκή του πατέρα, στο πλαίσιο της οικογένειας, αυτή έχει ταξινομηθεί με βάση τους παρακάτω τύπους (Marks & Palkovits, 2004):
- 1) Ο «συμμετέχων» πατέρας (new involved father), ο οποίος έχει σημαντική εμπλοκή στην καθημερινή ζωή της οικογένειας, στις οικιακές εργασίες και την ανατροφή των παιδιών.
- 2) Ο «καλός» πατέρας (good provider), ο οποίος, παράλληλα με την ανάληψη της κύριας οικονομικής ευθύνης για την οικογένεια, αφιερώνει ένα μέρος του χρόνου του στα παιδιά, συμμετέχοντας σε δραστηριότητες του ελεύθερου χρόνου που έχουν ευχάριστο και απολαυστικό χαρακτήρα (παιχνίδι, αθλητισμός, εκδρομές, κ.ά.).
- 3) Ο «κακός» και «αδιάφορος» πατέρας (bad and uninterested), ο οποίος αδυνατεί ή αρνείται να αναλάβει οποιαδήποτε συγκεκριμένη δέσμευση και υπευθυνότητα.

Οι σημερινοί πατέρες

- Οι σημερινοί πατέρες αποβλέπουν να καλύψουν το κενό που άφησαν οι δικοί τους πατέρες, με μια παρουσία πιο πλήρη και πιο θερμή.
- Στην **εκκωφαντική σιγή του πατέρα τους**, οι σημερινοί άνδρες αποβλέπουν να αντιπαραθέσουν τη διεκδίκηση μιας καινούργιας έκφρασης της πατρότητας.
- Οι άνδρες ωστόσο έχουν λιγότερη ενθάρρυνση και λιγότερη στήριξη από οργανωμένα δίκτυα φορέων (οργανώσεων, δικτύων), σε σύγκριση με τις γυναίκες που είχαν μαζί τους ένα ισχυρό κοινωνικό κίνημα.
- Ακόμη όμως και σήμερα οι περισσότερες ανδρικές παρέες/φορείς στηρίζουν τα παραδοσιακά πρότυπα.
- Η **συνεπιμέλεια** (σε περίπτωση διαζυγίου) που θεσπίστηκε και πρόσφατα στη χώρα μας, αποτέλεσε ζήτημα αντιπαραθέσεων και συγκρούσεων ανάμεσα σε γυναικείες και ανδρικές οργανώσεις.

Έμφυλοι ρόλοι και οικογενειακή οργάνωση: οικιακές εργασίες και ανατροφή παιδιού

- Όπως έχει διαπιστωθεί, το ανθρώπινο κεφάλαιο κάθε ατόμου (επίπεδο εκπαίδευσης, η επαγγελματική κατάσταση, θέση στο επάγγελμα κτλ.), καθώς επίσης τα αντικειμενικά οικογενειακά «βάρη» (δηλαδή αριθμός και ηλικία των παιδιών) διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο και επηρεάζουν το βαθμό στο οποίο μια συζυγική/συντροφική σχέση πλησιάζει ή απέχει από την πλήρη αμοιβαιότητα και ισότητα στην ιδιωτική ζωή.
- Η παρουσία του συζύγου στις καθημερινές οικιακές εργασίες εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό και από την δυνατότητα του να βοηθήσει, δηλαδή από την διάρκεια εργασίας του (από το ωράριό του, από το αν έχει βάρδιες κ.λπ.) και γενικά από τον ελεύθερο χρόνο του και τον χρόνο που αυτός παραμένει στο σπίτι.

Δείκτης Ισότητας των Φύλων (2023)

- Σύμφωνα με τον Δείκτη Ισότητας των Φύλων (2023) του Ευρωπαϊκού Ινστιτούτου για την Ισότητα των Φύλων/ EIGE, κατά μέσο όρο στην Ε.Ε, το 63 % των γυναικών, μαγειρεύει και εκτελεί καθημερινά οικιακές εργασίες για μία τουλάχιστον ώρα ή και περισσότερο, έναντι μόνο των 36% ανδρών.
- Στην Ελλάδα τα αντίστοιχα ποσοστά είναι 67% για τις γυναίκες και 27% για τους άνδρες.
- Στις εργασίες φροντίδας μικρών παιδιών και άλλων εξαρτώμενων μελών παρατηρούνται μικρότερες διαφορές στους δείκτες ανάμεσα στα δυο φύλα.
- Η ανισότητα σχετικά με την κατανομή του ελεύθερου χρόνου μειώνεται και στην κατηγορία «λοιπές κοινωνικές δραστηριότητες».

Gender EQUALITY INDEX 2023 /EIGE

Country	Care activities				Social activities			
	People caring for and educating their children or grandchildren, elderly or people with disabilities, every day (% , 18-74 population)		People doing cooking and/or housework, every day (% , 18-74 population)		Workers doing sporting, cultural or leisure activities outside of their home, at least daily or several times a week (% , 16-74 workers)		Workers involved in voluntary or charitable activities, at least once a month (% , 16-74 workers)	
	Women	Men	Women	Men	Women	Men	Women	Men
EL	37	30	65	27	26	25	10	10
EU	34	25	63	36	29	34	11	15

Figure 16. Scores for the domain of time, and changes since 2010 and 2016 in the EU Member States

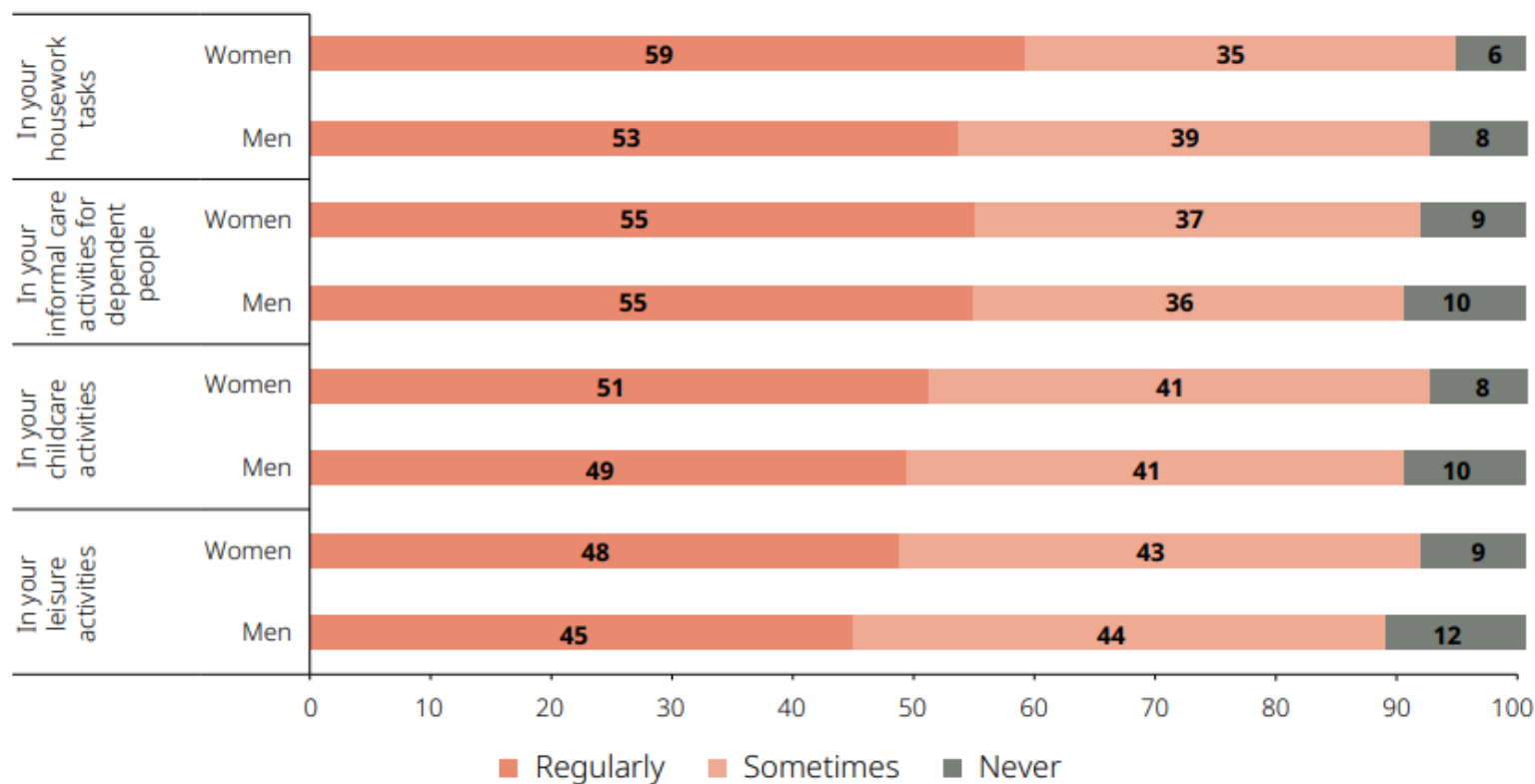

Source: Authors' calculations, EIGE survey on gender gaps in unpaid care, individual and social activities (2022), European Quality of Life Survey (EQLS) (2007, 2016); EWCS (2010, 2015), see Annex 1.

Note: Break in time series in the domain of time, due to methodological changes in the source of data (EIGE survey data on gender gaps in care, individual and social activities), see Annex 4.

Κατανομή ανδρών κα γυναικών που επιλέγουν φιλικές προς το περιβάλλον επιλογές ανά τομέα εργασίας και συχνότητα (%) ΕΕ, 16-74 χρ., 2022

Figure 18. Share of women and men opting for environmentally friendly options, by task and frequency (% , EU, 16-74, 2022)

- Ο σύζυγος /σύντροφος /πατέρας στη σύγχρονη κοινωνία συνήθως λείπει πολλές ώρες προκειμένου να ανταποκριθεί στις οικονομικές απαιτήσεις της ζωής.
- Ωστόσο, από έρευνες και μελέτες που έχουν ασχοληθεί με το θέμα των ανδρικών δραστηριοτήτων στο σπίτι, διαπιστώθηκε ότι, σε καθημερινή βάση, οι άντρες διαθέτουν περισσότερο ελεύθερο χρόνο από τις γυναίκες, οι οποίες επωμίζονται σε μεγαλύτερο βαθμό τις οικιακές εργασίες και τις εργασίες για τη φροντίδα των παιδιών.
- Παλαιότερες αλλά και πρόσφατες έρευνες στην Ελλάδα αποκαλύπτουν ότι οι γυναίκες κατά κανόνα απασχολούνται διπλάσιο χρόνο σε σύγκριση με τους άντρες στη φροντίδα των παιδιών και τριπλάσιο χρόνο στις εργασίες του νοικοκυριού!

Οι μεταβαλλόμενοι ρόλοι των ανδρών και των γυναικών

- Ο ανδρικός ρόλος δεν φαίνεται να μεταβλήθηκε όσο ο γυναικείος ρόλος.
- Κοινωνιολογικά ο εκσυγχρονισμός του γυναικείου ρόλου υπήρξε ταχύτερος αλλά και τόσο ευρύς ώστε να μπορεί να θεωρηθεί ως «επαναστατικός».
- Οι άνδρες φαίνεται να ακολουθούν (και μάλιστα διστακτικά) τις γυναίκες και να δυσκολεύονται να προσαρμοστούν στις καινούργιες κοινωνικές και διαπροσωπικές σχέσεις με το άλλο φύλο (αύξηση της συντροφικής βίας κλπ) και στα νέα δεδομένα.
- Ενδιαφέρουσα είναι η διεθνής εξέλιξη σχετικά με την αύξουσα σημασία της πατρότητας, τόσο καθαυτή όσο και ως συστατική του ανδρικού ρόλου.
- Η σύγχρονη πατρότητα συμβάλλει αποφασιστικά στην αποδέσμευση από τον τραχύ και αυταρχικό ανδρισμό του παρελθόντος και καθιστά την τρυφερότητα ως αναμενόμενο χαρακτηριστικό του πατέρα.
- Η θέσπιση της άδειας πατρότητας και η πρόσφατη αύξηση των ημερών γονικής άδειας αναμένεται να συμβάλει στην πιο ενεργή συμμετοχή των ανδρών στη φροντίδα των μικρών παιδιών.

Πιο ουσιαστική η συμμετοχή των ανδρών στην οικογένεια

Ασχολούνται περισσότερο με τα παιδιά και τη λειτουργία του σπιτιού

Της ΧΡΙΣΤΙΝΑΣ ΔΑΜΟΥΛΙΑΝΟΥ

Στο λίγα πράγματα που τείνουν να αλλάξουν προς το καλύτερο σ' αυτή τη χώρα είναι και η ανάδυση της «οικιακής δημοκρατίας». Και αυτό χάρη στη μεγαλύτερη συμμετοχή των σύγχρονων Ελλήνων πατεράδων στην καθημερινή λειτουργία και τις ανάγκες της οικογένειας. Οι σημερινοί νέοι πατέρες ασχολούνται πολύ περισσότερο με τα παιδιά τους από ό,τι έκαναν οι δικοί τους πατεράδες. Αναπτύσσουν μαζί τους δημοκρατικότερες σχέσεις, αποφεύγουν τις αυταρχικές μεθόδους συμπεριφοράς και προτιμούν το διάλογο και τη διαπραγμάτευση όταν προκύπτουν προβλήματα.

Το 2007 είναι το Ευρωπαϊκό Έτος Ισών Ευκαιριών. Η σταθερή θέση και η επιδίωξη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής είναι ότι ο ρόλος των ανδρών και η μεγαλύτερη συμμετοχή τους στη λειτουργία, στις ευθύνες και στις ανάγκες της οικογένειας είναι η βάση για ένα κοινωνικό περιβάλλον που θα επιτρέψει τη συμφιλίωση της οικογενειακής με την επαγγελματική ζωή. Σε αυτό το πλαίσιο, το Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας πραγματοποίησε πανελλαδική έρευνα σε συνεργασία με το Πάντειο Πανεπιστήμιο και με υπεύθυνη την αναπληρώτρια καθηγήτρια κ. Αλεξάνδρα Κορωνάϊου.

Ο εργάσιμος χρόνος

Τα αποτελέσματα ανακοινώθηκαν σε διεθνές συνέδριο που πραγματοποιήθηκε με επιτυχία στην Αθήνα, κατά το οποίο ο πρόεδρος του ΚΕΘΙ κ. Μερόπη Καλδή επισήμανε, μεταξύ άλλων, ότι έστω και αν συχνά «η προώθηση ζητημάτων ισότητας δημιουργεί ειρωνικά χαμόγελα ως προς τη δυνατότητα των πατριαρχικών κοινωνιών της Μεσογείου να στραφούν σε μιαν επανεκτίμηση των αντιλήψεων περί των κοινωνικών και επαγγελματικών υποχρεώσεων» ακριβώς αυτόν τον στόχο υλοποιεί το σχετικό πρόγραμμα. Να βρεθούν οι τρόποι και οι μηχανισμοί για την προώθηση και ενίσχυση των ανδρών στη συμφιλίωση της επαγγελματικής και ιδιωτικής ζωής. Στις γενικές τάσεις όπως προέκυψαν μέσα από τα αποτελέσματα της έρευνας διαφαίνεται μεγαλύτερη συμμετοχή των ανδρών στις οικιακές εργασίες στον οικογενεια-

Όλο και περισσότεροι Έλληνες ασχολούνται στον ελεύθερο χρόνο τους με τα παιδιά, μέσα και έξω από το σπίτι, σύμφωνα με πρόσφατη έρευνα. Μια βοήθεια στην οικογένεια που προσφέρουν με ιδιαίτερη προθυμία.

κό ελεύθερο χρόνο. Και εντοπίζεται κυρίως στο παιχνίδι με τα παιδιά μέσα και έξω από το σπίτι (ασχολείται το 32,3% του συνόλου των πατεράδων), σε περιπάτους, εκδρομές, αθλητικές (33,3%), πολιτιστικές δραστηριότητες (24%), που ικανοποιούν παράλληλα και τον πατέρα. Ωστόσο, η συμμετοχή αυτή παραμένει μικρή στις οικιακές εργασίες και περιορίζεται στις εξωτερικές εργασίες-ψώνια, πληρωμή λογαριασμών.

Οι περισσότεροι από τους ερωτηθέντες πατέρες δηλώνουν ότι το κυριότερο εμπόδιο για να ασχοληθούν περισσότερο με τα παιδιά τους είναι ο εργάσιμος χρόνος. Παράλληλα εκτιμούν ότι οι γυναίκες/σύζυγοι-αν και είναι και αυτές εργαζόμενες- διαθέτουν περισσότερο ελεύθερο χρόνο από τον δικό τους. Και αυτό, έστω και αν και οι δυο γονείς εργάζονται με οκτώωρο. Επιπλέον, το 68,3% δηλώνει ότι την οικογενειακή ευθύνη την έχουν και οι δυο γονείς. Και μόνο το 30,2% ότι την ευθύνη την έχει μόνο η μητέρα. Ωστόσο, στην έννοια της ευθύνης αντανακλώνται πολλά στοιχεία της παραδοσιακής εικόνας του πατέρα - κουβαλατζή - καθοδηγητή.

Αντιστέκονται τα στερέωτα

Απλά, οι άνδρες αντιλαμβάνονται την ευθύνη τους, πρωτίστως ως οικο-

νομικά χωρίς να παραλείπουν να τονίσουν και την κοινωνικο-ηθική διάσταση του ρόλου τους. Την οποία συνδέουν με την προστασία της οικογένειας και την καθοδήγηση των παιδιών στο τι είναι σωστό και τι λάθος στη ζωή. Επίσης, σε αντίθεση με τις γυναίκες μόνο ένας μικρός αριθμός δηλώνει ότι νιώθει ενοχικά που δεν αφιερώνει περισσότερο χρόνο στα παιδιά. Ταυτόχρονα όμως το 71% δηλώνει ότι γνωρίζει τα δικαιώματά του σε σχέση με τη λήψη γονιμικής άδειας, αν και σπανιότατα κάνει χρήση.

«Το χάσμα μεταξύ ανδρών και γυναικών ως προς τη χρήση του χρόνου διευρύνεται όταν υπάρχουν παιδιά στην οικογένεια. Κάτι που επιρεάζει καθοριστικά τις ε-

Μεγάλη πανελλαδική έρευνα για θέματα ισότητας των δύο φύλων.

πιλογές των γυναικών και περιορίζει τις ευκαιρίες τους να ασκήσουν επαγγελματικά ανάλογα με εκείνα που κατά μέσο όρο αναλαμβάνουν οι άνδρες», επισημαίνει η κ. Καδή. Στις μεγαλύτερες επιχειρήσεις - άνω των 100 εργαζόμενων - μόνο το 10% είναι γυναίκες στις ανώτατες μισθολογικά και ιεραρχικά θέσεις. Υστερα από όλα αυτά τα δεδομένα μπορεί λοιπόν κανείς να ευελπιστεί ότι το 2007, Ευρωπαϊκό Έτος Ισών Ευκαιριών θα έχει «πολλά δουλειά» να κάνει στη δική μας χώρα, ιδιαίτερα.

Προσεγγίσεις για την μελέτη των
συζυγικών πρακτικών στην ιδιωτική ζωή
και τους τρόπους κατανομής των οικιακών
εργασιών ανάμεσα στους δυο
συζύγους/συντρόφους

Διαντιδραστική προσέγγιση/

- Μια από τις πρώτες προσεγγίσεις σχετικά με την κατανομή των οικιακών εργασιών είναι των R. Blood και D. Wolfe (1960), για τη **συζυγική διαντίδραση**.
- Οι συγγραφείς υποστηρίζουν ότι, ο τρόπος κατανομής των οικιακών εργασιών ανάμεσα στους δυο συζύγους είναι αποτέλεσμα μιας ορθολογικής διευθέτησης και εξαρτάται από τα προσόντα, «εφόδια», που κάθε σύζυγος διαθέτει.
- Έτσι, όπως διαπιστώθηκε, η εξουσία ενός συζύγου ως προς την κατεύθυνση των συζυγικών ανταλλαγών και διαπραγματεύσεων ενισχύεται όσο αυξάνουν τα «εφόδια» **πραγματικά και συμβολικά που διαθέτει καθένας από τους δυο συζύγους**.
- Στο σύστημα των ενδοσυζυγικών ανταλλαγών προηγούνται οι σύζυγοι που έχουν υψηλότερη κοινωνική θέση, μεγαλύτερο εισόδημα-μισθό, υψηλότερο εκπαιδευτικό επίπεδο και εξειδίκευση.
- Ακόμη, οι γυναίκες που εργάζονται έναντι των μη εργαζόμενων γυναικών ενισχύουν τη θέση τους στο πλαίσιο της καθημερινής ζωής.

Η θεωρία των «εφοδίων»

- Η θεωρία των «εφοδίων» αποτελεί μια από τις σημαντικότερες θεωρίες σχετικά με το θέμα αυτό και συνδέεται, με τις δομολειτουργικές θεωρίες της περιόδου εκείνης που υπαινίσσονταν την κοινωνική κατασκευή των συζυγικών ρόλων.
- Αν και υπήρξε αντικείμενο αμφισβητήσεων, χρησιμοποιήθηκε, σε διάφορες παραλλαγές, ευρύτατα κατά την τελευταία εικοσαετία. Πληθώρα εμπειρικών ερευνών που διεξήχθησαν στο πλαίσιο της θεωρίας αυτής κατέληξαν σε παρόμοια αποτελέσματα.
- Θα πρέπει να επισημάνουμε ότι σ'όλες τις έρευνες δίνεται ξεχωριστή θέση στην επίδραση της επαγγελματικής απασχόλησης των γυναικών αναφορικά με την οικογενειακή οργάνωση.

Ανδρικές και γυναικείες εργασίες

- Οι άνδρες και οι γυναίκες δεν πραγματοποιούν τον ίδιο τύπο οικιακών εργασιών.
- Σχετικά, με τις ενασχολήσεις γύρω από τη φροντίδα των παιδιών, οι περισσότερες μελέτες έδειξαν ότι άνδρες προτιμούν τις «ελαφρές» και, κατά κάποιο τρόπο, «ευχάριστες» φροντίδες, δηλαδή τη βόλτα, το παιχνίδι και το διάβασμα των παιδιών, ενώ οι «πραγματικές εργασίες» (δηλαδή το πλύσιμο, το μαγείρεμα κ.λπ.) επιβαρύνουν σχεδόν εξ ολοκλήρου τις γυναίκες

Ερευνητικά δεδομένα

- Οι διαφορές που παρατηρούνται δεν είναι όμως μόνον ποσοτικής τάξης είναι και ποιοτικής.
- Έτσι, *οι δραστηριότητες με γυναικεία κυρίαρχα χαρακτηριστικά* πραγματοποιούνται κυρίως από τις γυναίκες (καθαριότητα σπιτιού, μαγείρεμα, πλύσιμο πιάτων, φροντίδα ρούχων, σιδέρωμα, φροντίδα παιδιών.....).
- Αντίθετα, τα μαστορέματα και η κηπουρική θεωρούνται *ανδρικές δραστηριότητες*.
- Στις *μεικτές δραστηριότητες* παρατηρείται μεγαλύτερη ισότητα: ψώνια, συναλλαγές με τις δημόσιες υπηρεσίες....

Πολιτισμικές επιδράσεις και ιδεολογική ρύθμιση των τρόπων ζωής

- Θεωρώντας ότι οι αντιλήψεις των ατόμων προσανατολίζουν τις κοινωνικές δραστηριότητες πολλοί κοινωνιολόγοι επιχείρησαν να ερμηνεύσουν τις διαφοροποιήσεις ως προς τους τρόπους ζωής σε σχέση με πολιτισμικούς παράγοντες.
- Ο J. Kellerhals (1982) υποστήριξε **ότι 3 λογικές φαίνεται να εμπλέκονται στην οικογενειακή δυναμική των τρόπων ζωής:**
- Α. Η λογική της επικερδούς αξιοποίησης των ατομικών προσόντων που επηρεάζουν την κατανομή της εργασίας.
- Β. Η λογική της συναισθηματικής σχέσης που αποτελεί εκ προοιμίου επιδίωξη κάθε ζευγαριού.
- Γ. Η λογική των πολιτιστικών αξιών που διαπερνούν περισσότερες πτυχές και κατευθύνουν περισσότερες φάσεις της συζυγικής ζωής.

Jean-Claude Kaufman: Τα Άπλυτα του ζευγαριού!

- Ο Jean-Claude Kaufman (1998) προσπάθησε να εντοπίσει τα μοντέλα καταμερισμού των οικιακών εργασιών που διαμορφώνονται σε νέα ζευγάρια στη Γαλλία.
- Όπως υποστηρίζει ο συγγραφέας, πρέπει εξαρχής να διαχωρίσουμε τους τρόπους-μεθόδους που διαμορφώνονται:
  - στις **ρυθμιστικές μεθόδους** που βασίζονται στις συνήθειες (παραδοσιακός διαχωρισμός) και
  - στις **μεθόδους που προμοδοούν** τον αυθορμητισμό και τον αυτοσχεδιασμό.
- Συνήθως η κοινή ζωή των νέων ζευγαριών περνάει από δυο στάδια:
  - **μετά από μια φάση αυτοσχεδιασμού περνάει στη φάση της μονιμοποίησης των συμπεριφορών** σχετικά με την κατανομή των οικιακών εργασιών.
  - Έτσι λοιπόν, όχι μόνο μεταδίδονται αλλά **αναπαράγονται οι «γυναικείες», οι «ανδρικές» και οι «μικτές» οικιακές εργασίες**, καθώς άνδρες και γυναίκες θεωρούν μεγάλο βάρος τις υποχρεώσεις που φέρουν το στίγμα του αντίθετου φύλου.

ΤΑ
ΑΠΛΥΤΑ
ΤΟΥ
ΖΕΥΓΑΡΙΟΥ

*Jean-Claude
Kaufmann*

ο γάμος/συμβίωση δε διασφαλίζει ποτέ την πλήρη αμοιβαιότητα,

- Εξάλλου, στο πλαίσιο της προβληματικής ότι ο γάμος δε διασφαλίζει ποτέ την πλήρη αμοιβαιότητα, ενώ, γενικά, αποτελεί κέρδος για τον άνδρα και απώλεια για τη γυναίκα, ο Γάλλος καθηγητής F. de Singly (1987) στη δεκαετία του 80 επιχείρησε κι αυτός να ερμηνεύσει τα μοντέλα οικογενειακής οργάνωσης.
- Όπως επισημαίνει, οι μορφές των συζυγικών ρυθμίσεων και ανταλλαγών εξαρτώνται όχι μόνο από τα εφόδια του κάθε συζύγου/συντρόφου, αλλά και από τη **«διαπραγματευτική του δύναμη»** σε μια δεδομένη χρονική περίοδο, γεγονός που του επιτρέπει να επιβάλλει τη μορφή σχέσεων που θα αποβεί προς όφελός του.

Κέρδη και απώλειες ...

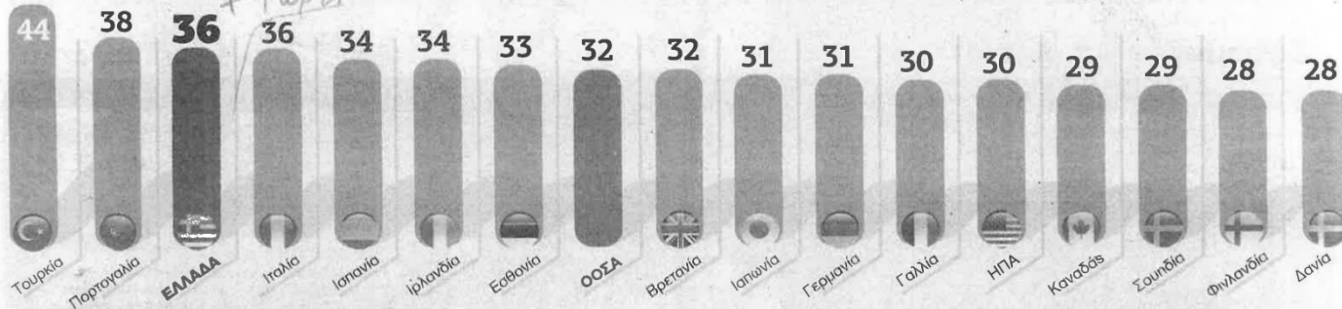
- Στα ζευγάρια «**διπλής σταδιοδρομίας**» τόσο ο άνδρας όσο και η γυναίκα έχουν τη δική τους επαγγελματική απασχόληση και ένα παρόμοιο επίπεδο υπευθυνότητας όσον αφορά τις οικιακές/οικογενειακές ευθύνες.
- Οι Robert και Rhona Rapoport (1973) προτείνουν μια δομική ανάλυση των δυσκολιών που υφίσταται μια οικογένεια τέτοιου τύπου θέλοντας να συνδέσουν τις κοινωνικές αλλαγές αυτής της περιόδου σε μια χρονική στιγμή που η γυναικεία επαγγελματική απασχόληση ήταν σπάνια.

Κέρδη και απώλειες ...

- Οι δυο συγγραφείς χρησιμοποιούν την δομική ανάλυση για την αξιολόγηση των νέων συμπεριφορών και προσεγγίζουν το φαινόμενο με βάση μια οικονομική μεταφορά που έχει σχέση με τα «**κέρδη**» και τις «**απώλειες**» της οικογένειας ως πυρήνα.
- Αυτή η μεταφορική προσέγγιση χρησιμοποιήθηκε στη συνέχεια σε πληθώρα μελετών.
- Κάθε οικογένεια σταθμίζει το συμφέρον της και αποφασίζει αν αξίζει τον κόπο να ακολουθήσει το νέο τρόπο ζωής που συνεπάγεται την επαγγελματική απασχόληση και των δυο συζύγων έξω από το σπίτι, με δεδομένες τις εντάσεις και τα προβλήματα που πιθανόν να δημιουργηθούν.

Το αγχωτικό 24ωρο της γυναίκας

Ώρες που αφιερώνει εβδομαδιαίως η γυναίκα στο σπίτι

Γυναίκες - λάστιχα εντός και εκτός σπιτιού

Το αγχωτικό 24ωρο για τις εργαζόμενες μητέρες μεταξύ οικογένειας και γραφείου

ΡΕΠΟΡΤΑΖ ΕΥΗ ΣΑΛΤΟΥ

Επτά πριν από τις 7 το πρωί προκειμένου να ετοιμάσει τα παιδιά για το σχολείο, να σερβίρει το πρωινό, να ετοιμαστεί η ίδια για τη δουλειά, να πάει τα παιδιά στο σχολείο και να φτάσει γύρω στις 9 στο γραφείο της. Και αν αυτό για αρκετούς και μόνο στο άκουσμα είναι αγχωτικό, αρκεί να αναλογιστούν ότι αυτή είναι η καθημερινότητα για πολλές Ελληνίδες.

Εργάζονται

Ιταλία οι γυναίκες, εκτός από τις 22 ώρες την εβδομάδα που θα πρέπει να βρίσκονται στο επαγγελματικό τους πόστο, όταν επιστρέψουν στο σπίτι έχουν μπροστά τους άλλες 36 ώρες για να παρέχουν δωρεάν τις υπηρεσίες τους. Συνολικά, δηλαδή, «εργάζονται» 58 ώρες, ενώ οι Ιταλοί σύντροφοι ή σύζυγοι 47.

«Είναι κάτι που βλέπουμε εδώ και χρόνια. Από τα τέλη της δεκαετίας του '80 - να φανταστείτε ότι και το δικό μου διδακτορικό τη δεκαετία

Η οικιακή εργασία παραμένει «γυναικεία υπόθεση».

- Όλες οι μελέτες που διεξήχθησαν στη χώρα μας και διεθνώς δείχνουν ότι παρά τις τάσεις προς πιο ισότιμα σχήματα στον οικιακό τομέα στα ζευγάρια, η συμμετοχή των ανδρών στην καθημερινή οικογενειακή ζωή και στις οικιακές εργασίες παραμένει σε χαμηλά επίπεδα.
- **2 σχετικές Μελέτες για Ελλάδα είναι:**
- Μαράτου-Αλιπράντη, Λ. (1999). *Η οικογένεια στην Αθήνα: Οικογενειακά πρότυπα και συζυγικές πρακτικές*, Αθήνα: Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών/ ΕΚΚΕ (κλασική έρευνα) .
- Μαράτου-Αλιπράντη, Λ. (2022). «Ισορροπία ή ανισορροπία της οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής στη σύγχρονη Ελλάδα?» Στα Πρακτικά του 7^{ου} Πανελλήνιου Συνεδρίου ΕΚΕ/ Ελληνική Κοινωνιολογική Εταιρεία, *Κοινωνίες μετά την κρίση, κοινωνίες χωρίς κρίση;*. σελ. 542-554, ηλεκτρονική δημοσίευση.
- https://www.hellenicsociology.gr/sites/default/files/202201/eke_conference_book_v7_1.pdf

ΕΚ
ΚΕ
εθνικό
κέντρο
κοινωνικών
ερευνών

Η οικογένεια στην Αθήνα:
Οικογενειακά πρότυπα
και συζυγικές πρακτικές

Λάουρα Μαράτου-Αλιπράντη

ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΚΔΟΣΗ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ιωάννα Λαμπίρη-Δημάκη

αθήνα
1999

Πίνακας 1: Ώρες ημερήσιας επαγγελματικής απασχόλησης των ερωτώμενων γυναικών και των συντρόφων τους

ΠΗΓΗ: Έρευνα ΚΜΟΠ-ΕΚΚΕ (Μαράτου-Αλιπράντη, Λ. (2022))

	Χρόνος επαγγελματικής απασχόλησης γυναίκας	Χρόνος επαγγελματικής απασχόλησης συζύγου/συντρόφου
Μέσος όρος	7,83	8,43
Τυπική απόκλιση	1,94	2,75

Πίνακας 2: Ώρες οικιακών εργασιών ημερησίως των ερωτώμενων γυναικών και των συντρόφων τους

	Χρόνος απασχόλησης σε οικιακές εργασίες γυναίκας	Χρόνος απασχόλησης σε οικιακές εργασίες συντρόφου
Μέσος όρος	2,88	1,12
Τυπική απόκλιση	1,67	1,61

Πίνακας 3: Ώρες φροντίδας παιδιών ημερησίως, των ερωτώμενων γυναικών και των συντρόφων τους ανάλογα με τον αριθμό των παιδιών

	Χρόνος για φροντίδα παιδιών της μητέρας	Χρόνος σε φροντίδα παιδιών του συζύγου /συντρόφου
1 παιδί	3,30	1,77
2+ παιδιά	3,15	1,90
Σύνολο	3,21	1,80

Πίνακας 3: Ώρες φροντίδας παιδιών ημερησίως, των ερωτώμενων γυναικών και των συντρόφων τους ανάλογα με τον αριθμό των παιδιών

	Χρόνος σε φροντίδα παιδιών της γυναίκας	Χρόνος σε φροντίδα παιδιών του συζύγου /συντρόφου
1 παιδί	3,30	1,77
2+ παιδιά	3,15	1,90
Σύνολο	3,21	1,80

Το σύνδρομο του «στιμμένου» γονέα

Μορφή επιδημίας έχει πάρει η γονεϊκή εξουθένωση, με όσους λυγίζουν υπό το βάρος δουλειάς και ανατροφής των παιδιών

Της **ΙΩΑΝΝΑΣ ΦΩΤΙΑΔΗ**

«**Η μέρα μου** αρχίζει με έναν αναστεναγμό και συνεχίζει τροχάδην, γιατί πάντα κάποια εκκρεμότητα της προηγούμενης μέρας με κυνηγεί την επομένη», λέει στην «Κ» η 45χρονη Ξένια, μητέρα δύο αγοριών. «Όλες οι πλευρές μου ζιτάνε κάτι, εγώ δεν θέλω ούτε στη δουλειά μου να πω "δεν προλάβω επειδή έχω τα παιδιά" ούτε στα παιδιά μου να αρνηθώ κάτι λόγω της δουλειάς». Το αποτέλεσμα, «νιώθω να καταρρέω, μπορώ να αποκοιμηθώ οπουδήποτε, αλλά τελικά κανείς δεν είναι ικανοποιημένος από εμένα». Η Ξένια έχει πιάσει τον εαυτό της να μην έχει κάνει μπάμιο για μια συνεχόμενη εβδομάδα. «Όσο για φίλους, με πολλούς έχω εντελώς κοβεί».

Η Ανδριάνα, 39 ετών, δεν μπορεί να επανέλθει στις συνήθειες της προ πανδημίας. «Όταν άρχισα να εργάζομαι από το σπίτι κατάλαβα πόσο πολύτιμη ήταν η παρουσία μου εδώ για τον γιο μου, τώρα δεν αντέχω να επιστρέψω στο γραφείο», περιγράφει. «Διαπιστώνω, άλλωστε, ότι τώρα χρειάζεται περισσότερη βοήθεια από εμένα, αυτά τα δύο χρόνια του έχουν αφήσει κενά σε πολλά επίπεδα». Οι παραπάνω σκέψεις - απάνια αβρόχονοι σε λόγο - κατατρίχουν όλο και περισσότερο εργαζόμενους γονείς, με τις μητέρες συνήθως να προηγούνται. Σύσσωμη η κοίρασα από ένα μακρύ διάστημα εγκλεισμού, τηλεργασίας και τηλεκατασκευής, αγώνια εν μέσω ενός κοινωνικοοικονομικού περιβάλλοντος που συνεχώς μεταβάλλεται και απονενομημένες προσπάθειες να συνεχίσουν τη ζωή τους από εκεί που την άφησαν τον Μάρτιο του 2020, έχουν οδηγήσει πολλούς γονείς στην εξουθένωση. Έρευνα του Ohio University της ΗΠΑ ανέδειξε ότι 66% των γονέων βίωσε «parental burnout» στη διάρκεια της πανδημίας, με τους συγγραφείς να επισημαίνουν ότι τα συμπτώματα της προσηπτικής εξουθένωσης παραμένουν. Στη Μεγάλη Βρετανία το ποσοστό όσων επάκουσαν από όστω ένα σύμπτωμα εξουθένωσης ήταν 80%.

Η γονεϊκή εξουθένωση διακρί-

Ο σύγχρονος τρόπος ζωής και η μεγάλη ρευστότητα που επικρατεί σε οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο δημιουργούν μια νέα, συχνά εξουθενωτική πραγματικότητα για τους γονείς, οι ανταξές των οποίων δοκιμάζονται καθημερινά μεταξύ της εργασίας τους και της σύνθετης φροντίδας της οικογένειας.

«**Η πανδημία βρήκε τους γονείς πλήρως απροετοίμαστους, ωστόσο ο τρόπος ζωής μας περιελάμβανε ήδη όλες τις προϋποθέσεις για την εκδήλωσή του γονεϊκού burnout».**

οφθαλμού οι ειδικοί. «Είναι πολλοί γονείς που έρχονται σε εμάς με άλλα αιτήματα, όπως ψυχοσωματικές διαταραχές, προβλήματα στον γάμο τους ή ένταση στη σχέση με τα παιδιά τους, ωστόσο γενεσιουργός αιτία όλων αυτών των καταστάσεων είναι η δική τους εξουθένωση», σημειώνει η ψυχολόγος Μαρίνα Κωνσταντινίδου, υπεύθυνη στο Γραφείο Υποστήριξης Οικογένειας του Δήμου Νέας Σμύρνης. Οι πολλαπλοί ρόλοι, οι υψηλές απαιτήσεις και

περιοριστικών μέτρων θα έβαζε τέλος στην κόπωση τους, όμως η καθημερινότητα εξελίσσεται διαφορετικά. «Επειτα από δύο πολύ δύσκολα χρόνια, αδυνατούσαμε να επανέλθουμε στην κανονικότητα και το κάναμε τόσο γρήγορα, που δεν δώσαμε τον απαιτούμενο χρόνο για να γίνει ομαλή η μετάβαση», σχολιάζει ο κ. Πίτσος. «Μπορεί επίσημα να έχουμε περάσει σε άλλη φάση, βιώσιμη, ωστόσο, επιπτώσεις της πανδημίας, όπως την αυξημένη

φανίση τα πρώτα συμπτώματα, κάτι που με μαθηματικά ακριβεία θα "κλείσει" όλη την οικογένεια στο σπίτι το Σαββατοκύριακο - αυτό, όμως, κανείς δεν το αντιχέι πλέον».

Κούραση και φόβος

Ευθύνεται, όμως, μόνον η πανδημία για το burnout; «Η πανδημία βρήκε τους γονείς πλήρως απροετοίμαστους, ωστόσο ο τρόπος ζωής μας περιελάμβανε ήδη όλες τις προϋποθέσεις

Η γραμμή βοήθειας

Στη γραμμή ψυχοκοινωνικής στήριξης 10306, που ξεκίνησε τη λειτουργία της στη διάρκεια της πανδημίας, πραγματοποιήθηκαν 545.000 κλήσεις (από 4.4.2020 έως 31.12.2022), εκ των οποίων το 2% αφορούσε γονείς με παιδιά. Βλέποντας τις αυξημένες ανάγκες, ομάδα επιστημόνων με επικεφαλής την καθηγήτρια Παιδοψυχιατρικής στο ΕΚΠΑ, Δρ Ελένη Λαζαράτου, δημιούργησαν το Πρόγραμμα Υποστήριξης Γονεϊκών Ικανοτήτων, το οποίο άγγιξε με τοξύ άλλων και το θέμα της γονεϊκής εξουθένωσης. «Επρόκειτο για δέκα δομημένες συνεδρίες που κάναμε διαδικτυακά», αναφέρει η Δρ Λαζαράτου στην «Κ». «Εξαρτάς τους τόνζα σε ζούμε μια κρίση, η οποία δεν θα διαρκέσει για πάντα, έχει μια αρχή, μια μέση και ένα τέλος». Εν συνεχεία, τους ενθάρρυνε να βρουν ορισμένες στιγμές ειλάς του 24ώρου για τους ίδιους και να προχωρήσουν σε καταμερομιά των εργασιών μέσο στο σπίτι. «Στις περιπτώσεις που το κλίμα στην οικογένεια ήταν πρωτότερα καλό, οι δυσκολίες ξεπερνούντο, όταν όμως οι σχέσεις των γονέων ήταν ήδη κακές, η κατάσταση εξελισσόταν ακόμη χειρότερα». Το σποκίμα, επί της ουσίας, είναι οι γονείς να λειτουργούν ως «αμόδα» και όχι να αλληλοκαταγορούνται.

ΕΡΤ/ΜΑΚΕ

νοντας μάλιστα συχνά τον εαυτό τους με άλλους γονείς». Η υπερπληροφόρηση σχετικά με τον γονεϊκό ρόλο συχνά τους αγχώζει, «ειδικά όταν προσπαθούν να εφαρμόσουν άκριτα πληροφορίες ως εντολές». Οι περισσότεροι, άλλωστε, δεν έχουν εκπαιδευθεί για τον γονεϊκό ρόλο και όταν το συνειδητοποιούν, οι φόβοι τους πολλαπλασιάζονται.

Αυτό, ωστόσο, που προκαλεί μεγάλη ανηχναία είναι η αλλαγή των συνθηκών ζωής από τη δεκα-

Η οικονομική προσέγγιση

- Τη δεκαετία του 60 αρχικά στις ΗΠΑ και στην συνέχεια και αλλού, επιχειρήθηκε η συμπερίληψη της οικιακής εργασίας στο σύνολο των κοινωνικών δραστηριοτήτων και ο υπολογισμός της οικονομικής αξίας της εργασίας αυτής.
- Η συμβολή κάθε μέλους της οικογένειας σε οικιακές εργασίες (ο χρόνος δηλ. που ο κάθε σύζυγος διαθέτει) έχει οικονομική αξία και ως εκ τούτου πρέπει να συνυπολογιστεί στο ΑΕΠ (στο ακαθάριστο εγχώριο προϊόν).

Ο τρόπος υπολογισμού της αξίας της οικιακής εργασίας γίνεται με δυο κριτήρια:

- Την αντιστοιχία της οικονομικής αξίας των υπηρεσιών
- Το ευκαιριακό κόστος
  - Ο υπολογισμός είναι εμπνευσμένος από την προσέγγιση του **Becker (1976)** και το τρόπο υπολογισμού του «ευκαιριακού κόστους»: **η οικιακή εργασία υπολογίζεται σαν να είναι επαγγελματικός χρόνος .**

Η οικονομική προσέγγιση

- Ο χρόνος και η οικονομική αξία κάθε εργασίας ποικίλλει ανάλογα με το είδος της εργασίας και το άτομο που την επιτελεί, πράγμα που δημιουργεί δυσκολίες στην συστηματική μέτρηση και γενικά στον οικονομικό της υπολογισμό.
- Όπως διαπιστώθηκε σε διάφορες μελέτες, η αξία της οικιακής εργασίας με οικονομικούς όρους (με βάση δηλαδή τους αντίστοιχους μισθούς) κυμαίνεται από το 32% έως και το 77% του ΑΕΠ
- Παρά τις δυσκολίες μέτρησης της οικιακής παραγωγής και τους περιορισμούς που τίθενται στην προσπάθεια μετατροπής του οικιακού σε εμπόρευμα, η προσπάθεια μέτρησης της οικιακής εργασίας βρίσκεται στο επίκεντρο της οικονομικής ανάλυσης στο πλαίσιο υπολογισμού της «μαύρης», «υπόγειας» και «άτυπης» εργασίας

Μελέτες μέτρησης της «χρήσης του χρόνου» (budget time)

- Η προσέγγιση αυτή είχε ως σκοπό τη μέτρηση του χρόνου που διατίθεται από κάθε άτομο στις διάφορες καθημερινές δραστηριότητες, ενώ έδινε, εξ αρχής, έμφαση στον εντοπισμό των ανισοτήτων και των διαφοροποιήσεων ως προς τη χρήση του χρόνου (π.χ. ανάμεσα στους άνδρες και στις γυναίκες, στους ανθρώπους της πόλης και τον χωριού, στα διάφορα κοινωνικά στρώματα κ.λπ.).
- Η συνήθης τεχνική των ερευνών αυτών έγκειται στη συλλογή πληροφοριών, με βάση ένα λεπτομερή κατάλογο, για το χρόνο που διαθέτει κάθε άτομο στους διάφορους τομείς, όπως π.χ. στην εργασία, τις διάφορες οικιακές εργασίες, τον ύπνο, τις εκδηλώσεις αναψυχής κ.λπ., σε μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο (δηλαδή καθημερινή ημέρα ή αργία, εβδομάδα κ.λπ.).

- Τα αποτελέσματα των ερευνών δείχνουν τις ανισότητες ανάμεσα στα δυο φύλα όσον αφορά τη διάθεση χρόνου των συζύγων και τη σημαντική χρονική επιβάρυνση των γυναικών στον τομέα της οικιακής εργασίας, και της φροντίδας των παιδιών, ενώ διαθέτουν λιγότερο ελεύθερο χρόνο.
- Το σύνδρομο του **«στυμμένου γονέα»**, η γονεϊκή εξουθένωση με όσους λυγίζουν υπό το βάρος των επαγγελματικών και οικογενειακών υποχρεώσεων έχει πάρει μορφή επιδημίας (βλέπε δημοσίευση *Καθημερινής*, 26 Φεβρουαρίου 2023).

Μαρξιστική ανάλυση της οικιακής εργασίας

- Στη δεκαετία του 70 οι απόπειρες να προσεγγιστεί η οικιακή εργασία με βάση την μαρξιστική προσέγγιση της αξίας και της υπερ-αξίας και της εκμετάλλευσης αποτελούν μια πραγματική μόδα.
- Οι νεο-μαρξιστικές και φεμινιστικές προσεγγίσεις στηρίζονται στην θεωρία της σύνδεσης της παραγωγής-αναπαραγωγής και των σχέσεων ανάμεσα στην πατριαρχία και στον καπιταλισμό.
- Για τον προσδιορισμό των δυο ξεχωριστών μορφών εργασίας στο πλαίσιο του νοικοκυριού πρέπει να διακρίνουμε:
  - 1. Την **εξωτερική παραγωγή** που εξασφαλίζει τια υλικά μέσα που είναι απαραίτητα για την επιβίωση και
  - 2. Την **εσωτερική παραγωγή** που είναι απαραίτητη για την αναπαραγωγή της εργατικής δύναμης: πρόκειται για την οικιακή εργασία.

Η θεωρία των συγκρούσεων

- Για τη φύση και τον σκοπό της οικογένειας είναι η γνωστή και η θεωρία των συγκρούσεων, όπως παρουσιάζεται από τον Gramsci.
- Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή, η οικογένεια αν και έχει λειτουργικά αποτελέσματα για τα μέλη της, εντούτοις ο απώτερος σκοπός της είναι η κυριαρχία των ανδρών επί των γυναικών.
- Η σχέση μεταξύ των ανδρών και των γυναικών προάγει το πρότυπο ή τη θεωρητική βάση πάνω στην οποία είχαν βασιστεί μορφές καταπίεσης, όπως ο καπιταλισμός.
- Οι συζυγικές σχέσεις ενισχύουν τις έμφυλες ανισότητες και κατ' επέκταση τις κοινωνικές ανισότητες.

Η φεμινιστική προσέγγιση

- Υπάρχει και η φεμινιστική άποψη για την οικογένεια , η οποία εν μέρει κινείται στο ίδιο πλαίσιο με τη μαρξιστική θέση.
- Η οικογένεια είναι η κεντρική πηγή της καταπίεσης των γυναικών από τους άνδρες, ανεξαρτήτως του είδους της κοινωνίας (αγροτική, καπιταλιστική), καθώς οι άνδρες ως τάξη ή ως φύλο είναι αυτοί που πάντοτε επωφελούνται περισσότερο από τους συζυγικούς διακανονισμούς.
- Η θέση των γυναικών στην οικογένεια ως συζύγων, μητέρων ή νοικοκυρών, πάντοτε τις κρατά σε μια θέση εξάρτησης.

Η οικογένεια αναλύεται με βάση την αξία του παραγόμενου προϊόντος της

- Κάτω από αυτή την οπτική του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής που υποβάλλει κάθε μορφή παραγωγής για να παράγει αγαθά με αξία, η οικογένεια αναλύεται με βάση την αξία του παραγόμενου προϊόντος της, την εργατική δύναμη που η αξία της ορίζεται ως ο χρόνος εργασίας που είναι απαραίτητος για την αναπαραγωγή.
- Κατ'αυτόν το τρόπο οι φεμινίστριες υποστήριξαν ότι η οικιακή εργασία, εφόσον παρέχεται δωρεάν για την αναπαραγωγή της εργατικής δύναμης, **συμβάλει στη μείωση του κόστους της εργατικής δύναμης και συνεπώς στην αύξηση της υπερ-αξίας και του κέρδους.**

- Κάποιες προσεγγίσεις, όπως είδαμε, αναλύουν την οικονομική διάσταση της εργασίας των γυναικών στο πλαίσιο της οικογένειας, επισημαίνοντας την υλική διάσταση της συμβίωσης καθώς και τη γυναικεία καταπίεση και οικονομική εκμετάλλευση.
- **Ερώτηση:** Θα πρέπει να αναρωτηθούμε όμως γιατί εξακολουθούμε να παντρευόμαστε ή και να συμβιώνουμε με κάποιον σύντροφο;
- **Απάντηση:** γιατί η συμβίωση δημιουργεί αγαθά που δεν έχουν εμπορικό αντίκρισμα. Οι συναισθηματικές σχέσεις των συντρόφων, η απόκτηση παιδιών και οι τρυφερές σχέσεις στο πλαίσιο της οικογενειακής ζωής δεν αποτελούν υλικά προϊόντα και δεν μπορούμε να συζητάμε με οικονομικούς όρους!

Από τη δεκαετία του '60 ξεκινάει μια μικρή επανάσταση

- Οι γυναίκες εργάζονται περισσότερο, για να αντεπεξέλθουν στο διπλό τους ρόλο, και παραμένουν το κατεξοχήν συνεκτικό στοιχείο μιας λεπτής ισορροπίας στη σχέση οικογένειας-εργασίας, ιδιωτικός - δημόσιος χώρος.
- Η οικιακή εργασία, που υπήρξε αρχικά εμπόδιο για τη συμμετοχή των γυναικών στην αγορά εργασίας παύει να είναι, ενώ παρατηρείται σταδιακή μετάβαση από το **«συζυγικό τύπο οικογένειας» στο «συντροφικό», όπου όλες οι ευθύνες και οι υποχρεώσεις θα επιβαρύνουν εξίσου και τους δύο συντρόφους/συζύγους.**
  - Ωστόσο, είναι απαραίτητο να επισημανθεί στο σημείο αυτό ότι η ταύτιση των συζυγικών ρόλων δε συνεπάγεται και ισότητα σ'όλα τα επίπεδα και δε θα πρέπει να υπερτιμηθεί ο ρόλος της γυναικείας επαγγελματικής απασχόλησης.
  - Αυτή δεν αποτελεί επαρκή προϋπόθεση για την πλήρη ισότητα στο πλαίσιο του ιδιωτικού βίου!

Το παραδοσιακό μοντέλο εξακολουθεί να υφίσταται στην Ελλάδα, με αποτέλεσμα η γυναίκα να είναι διπλά εργαζόμενη

Καλύτερα στη δουλειά παρά στο σπίτι κάνοντας δουλειές

Το 71% των γυναικών μεταξύ γραφείου και οικογένειας

«Κακά τα ψέματα, η εργασία είναι ξεκούραση σε σύγκριση με τις δουλειές του σπιτιού. Βγαίνω έξω, γνωρίζω κόσμο, μιλάω με ενδιαφέροντες ανθρώπους κι όταν κλείνω σημαντικές συμφωνίες ή ακούω ένα μπράβο, τότε νιώθω διπλή ικανοποίηση. Το σπιδέρωμα, το πλίσσιμο και το ξεσκόνισμα το μόνο που μου προσφέρουν είναι... πονοκέφαλο».

ΡΕΠΟΡΤΑΖ: ΜΑΡΘΑ ΚΑΪΤΑΝΙΔΗ

Καλύτερα στη δουλειά, παρά στο σπίτι κάνοντας δουλειές, υποστηρίζει χωρίς δεύτερη σκέψη η κ. Μαριλένα Αντωνοπούλου, διευθύντρια προσωπικού σε τεχνική εταιρεία. Με αυτήν την άποψη συμφωνεί το 71% των γυναικών που «τρέχουν» μεταξύ γραφείου και οικογενειακών υποχρεώσεων, όπως προκύπτει από νέα πανευρωπαϊκή μελέτη. Για την ακρίβεια δηλώνουν πανευτυχείς όταν βρίσκονται στο γραφείο κι ως τους πιέζει το αφεντικό (!), κι ως μην έχουν ελεύθερο χρόνο.

Κάθε άλλο παρά παράδοξα είναι τα αποτελέσματα της εν λόγω μελέτης καθώς, όπως εκμιστρώνονται πέντε στις δέκα Ελληνίδες, οι δουλειές του σπιτιού είναι ως επί το πλείστον προσωπικά τους υπόθεση! Αυτές είναι και ο λόγος που εν τέλει βρίσκουν την ηρεμία τους στο γραφείο, όπου τουλάχιστον τους αναγνωρίζεται και ο κόπος τους. Αντίθετα οι άντρες σε ποσοστό 81% δηλώνουν ικανοποιημένοι από αυτή την... άνιση μοιρασιά και μάλιστα επιμένουν να γκρινιάζουν εάν και όποτε σκάνουν τα μανίκια και δίνουν ένα χέρι βοηθείας στις συζύγους τους (το 57%). Γι' αυτό και εκείνοι «ψηφίζουν» γραφείο αντί για δουλειές στο σπίτι σε ποσοστό 71%.

Οι εργαζόμενες μητέρες. Η κατάσταση είναι ακόμα πιο δύσκολα για τις εργαζόμενες μητέρες: «Όταν τα παιδιά ήταν μικρά, δουλεύαμε από τις 9 το πρωί ως τις 5 το απόγευμα. Τυρνωόσα σαφώς κουρασμένα στο σπίτι, αλλά δεν είχα το χρονικό περιθώριο για να ξεκουραστώ. Εκτός απ' το να συμμηρίσω, έπρεπε να τρώω τα παιδιά φροντιστήριο, να γυμναστήριο, να τα διαβάσω και να

«Δεν την αλλάζω με τίποτα τη δουλειά μου. Δεν σταματώ να έχω φιλοδοξίες και όνειρα για την καριέρα μου», λέει η κ. Μαριλένα Αντωνοπούλου, διευθύντρια προσωπικού σε τεχνική εταιρεία

Χαρά και εργασία

Οι Έλληνες δεν είναι μόνον εργασιομανείς αλλά και λάτρεις της δουλειάς, όπως προκύπτει από νέα πανευρωπαϊκή μελέτη. Αντίθετα, κάθε άλλο παρά φαίνεται να απολαμβάνουν τις δουλειές του σπιτιού, γεγονός άλλωστε που ισχύει και για τους λοιπούς Ευρωπαίους

	Η δουλειά είναι σημαντικό κομμάτι της ζωής τους	Νιώθουν ικανοποίηση τις ώρες που είναι στη δουλειά τους	Νιώθουν ικανοποίηση τις ώρες που κάνουν δουλειές στο σπίτι	Είναι ικανοποιημένοι από το μοίρασμα των οικιακών
ΕΛΛΑΔΑ				
Άντρες	59,6%	71%	58%	81%
Γυναίκες		71%	57%	54%
ΙΤΑΛΙΑ				
Άντρες	92,9%	58%	48%	86%
Γυναίκες		57%	59%	61%
ΓΕΡΜΑΝΙΑ				
Άντρες	94,4%	68%	62%	89%
Γυναίκες		68%	58%	74%
ΒΡΕΤΑΝΙΑ				
Άντρες	91,2%	77%	65%	89%
Γυναίκες		70%	73%	73%

Πηγή: Το Ευρωπαϊκό Ίδρυμα για τη Βελτίωση των Συνθηκών Διαβίωσης και Εργασίας

ΤΑ ΝΕΑ

Πιο ευτυχισμένες και πιο υγιείς

«**Ν**αι στη δουλειά» είναι το σύνθημα του νέου γυναικείου κινήματος που συγκράτησε από την Αμερική για να επηρεάσει και τις Αγγλίδες. Το βιβλίο της εγκαταλείψουμε πολλά», είναι το σήμα κατατεθέν των γυναικών που εισπράττουν επιπλέον χαρά από την εργασία τους. Στόχος τους, να πείσουν εκείνες που για χάρη της οικογένειας άφησαν στην άκρη τις προσωπικές φιλοδοξίες τους ότι κάνουν λάθος. «Όπως προκύπτει από μελέτες, οι εργαζόμενες γυναίκες δεν είναι μόνο πιο ευτυχισμένες απ' ό,τι εκείνες που μένουν στο σπίτι εκτελώντας χρέη νοικοκυράς, αλλά και πιο υγιείς», αναφέρεται μεταξύ άλλων στο δισελίδιο αφιέρωμα με τίτλο «Μην εγκαταλείπετε την εργασία σας», της βρετανικής εφημερίδα «The Times». «Παρά τα όσα λέγονται κατά καιρούς για το άγχος των εργαζόμενων γυναικών, στην πράξη αποδεικνύεται πως μόνον όταν συνδυάζουν εργασία και οικογένεια αισθάνονται πλήρεις», καταλήγει το δημοσίευμα.

παίζω μαζί τους. Η μέρα μου τελειώνει - μαζί με τις καθημερινές μου υποχρεώσεις - όταν έφερχταν τα παιδιά για ύπνο», λέει η κ. Αντωνοπούλου.

Κι όμως, στην ερώτηση αν θα άφηνε τη δουλειά της απαντά κατηγορηματικά: «Όχι. Δεν την αλλάζω με τίποτα. Δεν σταματώ να έχω φιλοδοξίες και όνειρα για την καριέρα μου». Έτσι εξηγείται άλλωστε το γεγονός ότι τα τελευταία πέντε χρόνια απασχολείται και το απόγευμα - αφού τα παιδιά της έχουν μεγαλώσει πλέον - στη τοπική εφημερίδα Πεδικής «Η θέση στην Ενημέρωσή», την οποία εκδίδει ο άντρας της. «Ήταν μια νέα πρόκληση για μένα, την οποία δεν μπορούσα με τίποτα να απορρίψω». Όσο για τις δουλειές του σπιτιού αφιερώων ολόκληρο το Σάββατο, αλλά τις υπόλοιπες ημέρες κάνει αυτό που με ικανοποιεί, συμπληρώνει.

«Κολλημένοι» με τη δουλειά τους όμως είναι

και οι άντρες: σε ποσοστό 90,6% δηλώνουν πως η εργασία είναι πολύ σημαντική γι' αυτούς, έναντι 86,4% των γυναικών.

Πάντως τα αποτελέσματα της έρευνας που θέλουν τους Έλληνες... εργασιομανείς δεν εκπλήσσουν τους κοινωνιολόγους. «Για την πλειονότητα των αντρών αυτό είναι δεδομένο. Από μια σειρά μελετών, ωστόσο, προκύπτει πως και οι γυναίκες - κυρίως εκείνες με υψηλό μορφωτικό επίπεδο - εισπράττουν μεγαλύτερη ικανοποίηση όταν βρίσκονται στο γραφείο. Δυστυχώς όμως το παραδοσιακό μοντέλο εξακολουθεί να υφίσταται στη χώρα μας, με αποτέλεσμα η γυναίκα να είναι διπλά εργαζόμενη. Αυτό συμβάλλει στην ανισορροπία κατανομή των οικιακών εργασιών στα ζευγάρια, καθώς επίσης και στην έλλειψη ευκολιών προς τις εργαζόμενες», λέει στα «ΝΕΑ» η κ. Αόουρα Λιππράντη Μαρτάου, ερευνήτρια Α' στο Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών (ΕΚΚΕ).